

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. Каразіна

Економічний факультет

Кафедра економіки та менеджменту

Кваліфікаційна робота бакалавра
на тему: «ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ МІГРАЦІЙНИМИ ПОТОКАМИ В УКРАЇНІ»

Виконав: здобувач 4 курсу, групи
ЕЛ- 41
Спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
Освітньо-професійної програми
«Публічне управління та
адміністрування»

_____Вадим РОМАНКОВ

Керівник кваліфікаційної роботи:
кандидат економічних наук, доцент

_____Семен НЕСКОРОДСЬ

Рецензент:
к.е.н., доцент, доцент кафедри
менеджменту і публічного
адміністрування ХНУМГ

_____Христина КАЛАШНІКОВА

Харків - 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Факультет: економічний

Кафедра: економіки та менеджменту

Рівень вищої освіти (освітньо–кваліфікаційний рівень): бакалавр

Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування»

Освітньо-професійна програма: «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ Г.О.Дорошенко
(підпис) (ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 2025 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА

Романков Вадим Дмитрович

1. Тема роботи «Державне управління міграційними потоками в Україні»
керівник роботи Нескородєв Семен Миколайович, кандидат економічних наук, доцент

затверджені наказом вищого навчального закладу від “17” квітня 2025 року
№ 2101-5/969

2. Строк подання студентом роботи «20» травня 2025 р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

Поняття міграції та міграційних потоків, сутність міграційних процесів, види та класифікація міграційних потоків, сутність державного регулювання міграційних потоків, методи аналізу міграційних потоків, система державного управління міграційними потоками, державні органи управління міграційними потоками, аналіз сучасного стану міграційних потоків в Україні, шляхи вдосконалення державного регулювання міграційних потоків в Україні.

4. План роботи

№ з/п	Назва етапів роботи	
1.	Вибір теми і подання заяви на ім'я завідувача кафедри про обрання теми кваліфікаційної роботи	15.02.2025
2.	Формулювання та оформлення завдань кваліфікаційної роботи	22.02.2025
3.	Узгодження з керівником плану кваліфікаційної роботи	28.02.2025
4.	Підготовка першого розділу роботи	15.03.2025
5.	Збір і обробка емпіричних даних та їх узагальнення в другому розділі роботи	31.03.2025
7.	Написання вступу, висновків та рекомендаційного підрозділу кваліфікаційної роботи	15.04.2025
8.	Подання чорнового варіанту всієї кваліфікаційної роботи керівнику	30.04.2025
9.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру економіки та менеджменту	20.05.2025

5. Дата видачі завдання «15» лютого 2025 р.

Здобувач вищої освіти

_____

(підпис)

Вадим РОМАНКОВ

(прізвище та ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____

(підпис)

Семен НЕСКОРОДСЬ

(прізвище та ініціали)

Гарант освітньої програми

_____

(підпис)

Ганна ЗАДНЄПРОВСЬКА

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	...5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ МІГРАЦІЙНИМИ ПОТОКАМИ	...7
1.1. Поняття міграції та міграційних потоків: сутність, види та класифікація	...7
1.2. Сутність державного регулювання міграційних потоків	...15
1.3. Методи аналізу міграційних потоків	...22
РОЗДІЛ 2. ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ МІГРАЦІЙНИМИ ПОТОКАМИ В УКРАЇНІ	...26
2.1. Дослідження системи державного управління міграційних потоків в Україні	...26
2.2. Аналіз сучасного стану міграційних потоків в Україні	...34
2.3. Шляхи вдосконалення державного регулювання міграційних потоків в Україні	...42
ВИСНОВКИ	...50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	...53

ВСТУП

Актуальність теми «Державне управління міграційними потоками в Україні» зумовлена сучасними викликами, пов'язаними з внутрішньою та зовнішньою міграцією, що впливають на соціально-економічний розвиток країни, національну безпеку та демографічну ситуацію. Військова агресія Російської Федерації спричинила масові переміщення населення як всередині країни, так і за її межі, що створює нові виклики для державної міграційної політики. Дослідження механізмів державного управління у цій сфері стає ключовим для відновлення країни, збереження її людського капіталу та запобігання довгостроковим соціальним кризам.

Мета кваліфікаційної роботи – теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення державного управління міграційними потоками в Україні для забезпечення соціальної стабільності, економічного відновлення та національної безпеки в умовах воєнного стану та повоєнної трансформації.

Відповідно до мети дослідження, були поставлені такі завдання:

- дослідити сутність поняття «міграція», її основні види та класифікаційні підходи;
- визначити роль та основні принципи державного регулювання міграційних потоків;
- охарактеризувати основні методи аналізу міграційних потоків та їх застосування в управлінні;
- проаналізувати систему державного управління міграційними потоками в Україні;
- оцінити сучасний стан міграційних потоків в Україні та визначити основні тенденції;
- запропонувати шляхи вдосконалення державного регулювання міграційних процесів в Україні.

Об'єкт дослідження – система державного регулювання міграційних процесів в Україні.

Предмет дослідження – механізми, стратегії та інструменти державного управління міграційними потоками в сучасних умовах.

Методи дослідження базуються на комплексному підході, що включає: статистичний аналіз для оцінки масштабів зовнішньої та внутрішньої міграції; порівняльний аналіз міграційної політики України та європейських країн; експертне опитування щодо оцінки ефективності міграційного регулювання в Україні; методи прогнозування для оцінки можливих сценаріїв розвитку міграційної ситуації.

Наукова новизна роботи полягає у розробці концептуальних підходів до вдосконалення механізмів державного управління міграційними потоками, що враховують специфіку воєнного стану.

Практична значущість отриманих результатів полягає у розробці рекомендацій для органів державної влади щодо покращення регулювання міграційних процесів, що сприятиме соціальній стабільності та безпеці країни.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи здійснена через участь у ІХ Міжнародній науково-практичній конференції «Менеджмент ХХІ століття: глобалізаційні виклики», що відбулася 15 травня 2025 р. у м. Полтава. Основні висновки дослідження опубліковані у збірнику наукових статей конференції.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ МІГРАЦІЙНИМИ ПОТОКАМИ

1.1. Поняття міграції та міграційних потоків: сутність, види та класифікація

Міграція населення є важливим соціально-економічним явищем, що супроводжує розвиток людства впродовж усієї історії. У сучасних умовах глобалізації міграційні процеси набувають все більшої інтенсивності та різноманітності, що обумовлює необхідність їхнього глибокого вивчення та класифікації.

Слово "міграція" походить від латинського "migratio", що означає "переселення" або "переміщення". Воно утворене від дієслова "migrare", яке перекладається як "пересуватися", "мандрувати", "змінювати місце перебування". У класичній латині цей термін вживався для позначення руху народів, переміщення військ або зміни місця проживання окремих осіб [24]. У сучасному значенні поняття "міграція" охоплює широкий спектр процесів, пов'язаних із переміщенням населення як у межах однієї країни, так і за її кордонами [24].

Таким чином, сутність міграції полягає у переміщення людей або груп людей через адміністративні, державні або географічні межі унаслідок різноманітних економічних, соціальних, політичних, демографічних чи екологічних факторів з метою постійного або тимчасового проживання, працевлаштування чи навчання.

Міграція є складним і багатоаспектним соціальним явищем, яке охоплює процеси переміщення людей з одного місця проживання до іншого. Вона може відбуватися як у межах однієї країни, так і між різними державами, охоплюючи широкий спектр соціально-економічних, політичних та культурних факторів. З огляду на це, доцільно розглянути поняття, що є

близькими до міграції, зокрема такі явища, як еміграція та імміграція, які мають свою специфіку та значення в контексті глобальних міграційних процесів.

Говорячи про еміграцію, слід зазначити, що цей термін походить від латинського *emigro*, що означає «виселяюся, виїжджаю» [24]. Таким чином, еміграція – це процес залишення країни свого постійного проживання з метою тривалого або постійного переселення до іншої держави. Важливо підкреслити, що еміграція може бути зумовлена різними причинами: економічними, політичними, екологічними, соціальними тощо. Наприклад, люди залишають свою батьківщину в пошуках кращих умов праці, вищого рівня життя, політичної стабільності чи з метою отримання освіти за кордоном. Осіб, які здійснюють такий процес, називають емігрантами.

З іншого боку, якщо говорити про імміграцію, варто зауважити, що цей термін походить від латинського *immigro*, що означає «вселяюся, в'їжджаю» [24]. Отже, імміграція – це процес в'їзду осіб до певної країни з метою тривалого або постійного проживання. Подібно до еміграції, імміграція також може бути викликана різними чинниками: економічною привабливістю приймаючої країни, потребою в робочій силі, політичними змінами, гуманітарними кризами або бажанням воз'єднання з родиною. Тих, хто переїжджає до іншої країни, прийнято називати іммігрантами.

Таким чином, можна зробити висновок, що еміграція та імміграція є двома взаємопов'язаними сторонами глобального міграційного процесу. Якщо перший термін описує виїзд із країни, то другий – в'їзд до нової держави. Важливо розуміти, що ці явища мають значний вплив не лише на життя окремих осіб, які змінюють місце проживання, а й на країни походження та країни прийому. Вони формують демографічні зміни, впливають на ринок праці, соціальну політику, культуру та економічний розвиток. Тому дослідження цих процесів є надзвичайно актуальним у сучасному світі, особливо з огляду на посилення глобалізаційних тенденцій та зростання міжнародної мобільності населення.

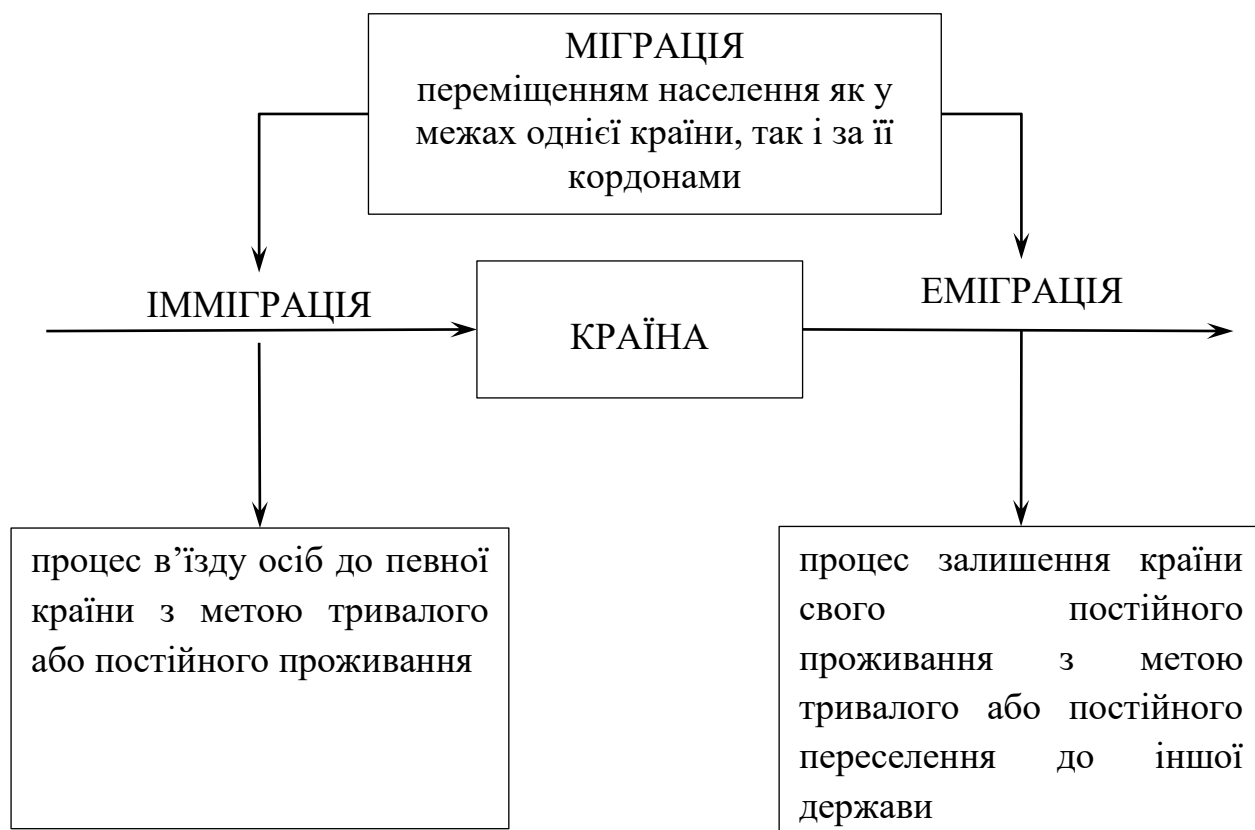

Рисунок 1.1 - Системний підхід до сутності міграції.

Джерело: складено автором на підставі джерел [2, 12, 24]

Міграція є складним явищем, яке охоплює різноманітні форми переміщення населення. Її класифікація може здійснюватися за різними критеріями, що дозволяє глибше аналізувати особливості міграційних процесів та їхній вплив на суспільство. Важливо зазначити, що кожен із видів міграції має свої причини, наслідки та специфічні особливості.

1. Класифікація міграції за територіальною ознакою.

Перш за все, міграцію можна розрізнити за територіальною приналежністю, тобто за тим, у яких географічних межах відбувається переміщення населення:

- внутрішня міграція – це процес переселення людей у межах однієї країни, який може відбуватися як між регіонами (міжрегіональна міграція), так і в межах однієї області (внутрішньообласна міграція). Окремо варто згадати також сільсько-міську міграцію, яка пов'язана з переїздом мешканців

сільських населених пунктів до міст у пошуках кращих умов життя, вищих заробітків або можливостей для навчання та професійного розвитку.

– міжнародна міграція – це переміщення людей між різними державами. Вона може відбуватися як на законних підставах (легальна міграція), так і нелегально, коли люди перетинають кордони без відповідного дозволу. Остання є особливо проблемною, оскільки пов'язана з ризиками для самих мігрантів та викликає значні виклики для держав у сфері контролю за міграційними потоками [24, 2, 12]

2. Класифікація міграції за тривалістю

Не менш важливим критерієм класифікації є тривалість перебування мігрантів у новому місці проживання.

– постійна міграція передбачає переселення з наміром залишитися в новому місці на постійній основі. Як правило, люди, які здійснюють такий переїзд, змінюють не лише своє місце проживання, але й поступово адаптуються до нового середовища, інтегруються в місцеву культуру, ринок праці та соціальну сферу.

– тимчасова міграція, на відміну від постійної, передбачає перебування у новій місцевості лише на певний проміжок часу. Вона може мати різні форми, зокрема:

– сезонна міграція – пов'язана з тимчасовим працевлаштуванням у певні періоди року, наприклад, у сільському господарстві чи туристичному бізнесі.

– маятникова міграція – це щоденні або регулярні поїздки з одного населеного пункту до іншого, зазвичай для роботи або навчання.

– трудова міграція – передбачає тимчасове працевлаштування за межами постійного місця проживання, наприклад, роботу за контрактом на певний період [2, 12, 24].

3. Класифікація міграції за причинами переміщення

Крім територіальних та часових характеристик, дуже важливим є також аналіз чинників, які спонукають людей до міграції. В залежності від причин, міграцію можна поділити на кілька основних видів:

- економічна міграція – один із найбільш поширених типів міграції, зумовлений пошуком кращих умов працевлаштування, вищих зарплат, стабільного доходу та загалом кращого рівня життя. особливо це характерно для країн із низьким рівнем економічного розвитку, де частина населення змушена шукати можливості за кордоном.

- політична міграція – відбувається у випадках, коли люди змушені залишати свою країну через політичні переслідування, збройні конфлікти, авторитарний режим або інші загрози їхній безпеці. політичні біженці часто шукають притулку в країнах з демократичною системою, де вони можуть отримати правовий захист.

- екологічна міграція – пов'язана з природними катастрофами, змінами клімату або погіршенням екологічної ситуації. сюди можна віднести переселення населення у зв'язку з повеннями, землетрусами, посухами або промисловими катастрофами, які роблять подальше проживання в певних регіонах небезпечним або неможливим.

- освітня міграція – ще один важливий вид міграції, який стосується переїзду людей для отримання освіти в іншій країні чи регіоні. вона є типовою для студентів, які вступають до закордонних університетів, часто з подальшим працевлаштуванням у країні навчання [2, 12, 24]

Отже, міграція є надзвичайно різноманітним процесом, який можна класифікувати за різними критеріями. Кожен із цих видів має свої особливості, які впливають як на самих мігрантів, так і на суспільство загалом. У таблиці 1.1 представлено узагальнену класифікацію міграції, що дозволяє систематизувати її форми та особливості:

Таблиця 1.1 - Узагальнена класифікація міграції

Критерій класифікації	Вид міграції	Опис
За територіальною ознакою	Внутрішня міграція	Переміщення населення в межах однієї країни (міжрегіональна, внутрішньообласна, сільсько-міська міграція).
	Міжнародна міграція	Переміщення людей між різними країнами, може бути легальною або нелегальною.
За тривалістю перебування	Постійна міграція	Переселення з наміром залишитися в новому місці проживання назавжди.
	Тимчасова міграція	Перебування у новій місцевості на обмежений час.
	Сезонна міграція	Тимчасове переміщення, пов'язане з сезонною роботою (сільське господарство, туризм тощо).
	Маятникова міграція	Регулярні (щоденні або часті) поїздки з одного населеного пункту в інший для роботи або навчання.
	Трудова міграція	Тимчасове працевлаштування поза місцем постійного проживання.
За причинами переміщення	Економічна міграція	Вимушене або добровільне переселення у пошуках кращих умов роботи, вищої зарплати та стабільного доходу.
	Політична міграція	Переміщення через політичні переслідування, збройні конфлікти або авторитарні режими.
	Екологічна міграція	Вимушене переселення через природні катастрофи, зміну клімату чи екологічні проблеми.
	Освітня міграція	Переїзд з метою отримання освіти в іншому регіоні чи країні

Джерело: складено автором на підставі джерел [2, 12, 24]

З поняттям «міграція» тісно пов'язане поняття «міграційні потоки». Під міграційними потоками розуміють сукупність масових переміщень людей, які відбуваються у визначеному напрямку, протягом конкретного проміжку часу та за певними закономірностями [2]. Саме ці потоки дозволяють нам не лише оцінити масштаби міграційних процесів, а й аналізувати їхні детермінанти та наслідки. Вивчення таких потоків дає змогу краще розуміти соціальні трансформації та формувати політику, спрямовану на їх ефективне регулювання.

Отже, міграційні потоки відображають динамічні зміни, пов'язані з переміщенням великої кількості людей, і можуть бути розглянуті через призму різних характеристик, які зумовлюють специфіку кожного з них. Детальніше розглянемо основні характеристики міграційних потоків, що допомагають нам визначити їх масштаби та природу [2]:

1. Масштабність – вказує на кількість осіб, які беруть участь у переміщенні. Важливо зазначити, що міграційні потоки можуть бути дуже різними за розміром. Наприклад, якщо переміщення відбувається в межах одного міста чи регіону, такі потоки можна назвати локальними. Якщо ж міграція стосується більш широких географічних одиниць – наприклад, між різними країнами, то такі потоки можна класифікувати як міжнародні. Існують також національні потоки, що охоплюють переміщення людей в межах однієї держави, між її різними регіонами або містами.

2. Тривалість – це ще один важливий аспект міграційних потоків, що визначає час перебування мігрантів у новому місці. В залежності від цього, міграція може бути як тимчасовою, так і постійною. Наприклад, якщо людина приїжджає в іншу країну з наміром залишитися на кілька місяців для роботи або навчання, це тимчасова міграція, яка має певний визначений термін. Натомість, коли людина переїжджає з метою постійного проживання, це вже постійна міграція, яка передбачає не лише зміну місця проживання, а й адаптацію до нової культури та соціальних норм.

3. Напрямок руху – це характеристика, яка дозволяє нам класифікувати потоки на імміграційні та еміграційні. Імміграція – це переселення людей в нову країну чи регіон, в той час як еміграція позначає виїзд з країни або території. Напрямок руху міграційних потоків є важливим для розуміння того, в якому напрямку відбуваються зміни в популяції певних регіонів чи країн. Таким чином, аналіз напрямку міграції дає змогу передбачити можливі демографічні зміни в різних регіонах світу.

4. Інтенсивність – цей параметр відображає, наскільки активно відбуваються міграційні потоки. Інтенсивність міграції залежить від багатьох факторів, включаючи економічний розвиток регіонів, політику урядів та рівень життя в країні або регіоні. Висока інтенсивність може бути результатом сприятливих економічних умов або державних програм, спрямованих на залучення мігрантів. Водночас, зменшення інтенсивності міграції може бути наслідком економічної кризи чи закриття кордонів.

Отже, поняття "міграція" та "міграційні потоки" є надзвичайно тісно взаємопов'язаними. Міграція є індивідуальне явище, а міграційні потоки це масове явище. Міграція не завжди передбачає великі маси людей, це може бути і індивідуальне переміщення окремої особи в інше місце проживання. Водночас міграційні потоки обов'язково передбачають значну кількість осіб, які одночасно переміщуються в певному напрямку або з певного місця.

Міграційні потоки виступають кількісним вираженням міграційних процесів та є відображенням загальних тенденцій міграції на певних територіях або в певні періоди часу. Якщо ми розглянемо міграцію як процес, то міграційний потік буде тим показником, який дозволяє визначити його масштаби, інтенсивність і територіальні межі. Наприклад, через міграційні потоки можна оцінити, скільки людей виїжджає з однієї країни або регіону і скільки, навпаки, прибуває в інші місця.

Міграційні потоки можуть бути виражені у вигляді конкретних напрямків міграції, їхньої інтенсивності та тривалості, що дозволяє проводити детальніші аналізи та прогнози щодо тенденцій у сфері міграції.

1.2. Сутність державного регулювання міграційних потоків

Державне регулювання міграційних потоків є однією з ключових складових державної політики, що спрямована на забезпечення контролю, управління та оптимізації міграційних процесів у межах країни. Основною метою державного регулювання міграційних потоків є створення сприятливих умов для законної міграції, мінімізація негативних наслідків нелегальної міграції, а також забезпечення соціальної стабільності та економічного зростання. З цією метою державні органи впроваджують різноманітні заходи, що включають законодавчі ініціативи, адміністративні процедури, економічні стимули та міжнародне співробітництво.

Державний механізм регулювання міграційних потоків – це комплексна система, яка включає три основні компоненти: державну міграційну політику, методи регулювання міграційних потоків та інструменти їх регулювання [33]. Взаємодія цих елементів забезпечує контроль за переміщенням населення, сприяє інтеграції мігрантів та гарантує національну безпеку.

Державне регулювання міграційних потоків охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на управління переміщенням населення. У цьому контексті особливу роль відіграє державна політика регулювання міграційних потоків, яка фактично є конкретним проявом цього регулювання та визначає ключові напрями й пріоритети держави у сфері міграції.

Державна міграційна політика – це сукупність стратегічних цілей, принципів та напрямів діяльності держави, спрямованих на регулювання міграційних процесів у країні [32]. Вона визначає загальні підходи до регулювання імміграції, еміграції, внутрішньої міграції та захисту прав мігрантів. Вона формується на основі соціально-економічних потреб країни, демографічної ситуації, рівня зайнятості, безпекових викликів та міжнародних зобов'язань.

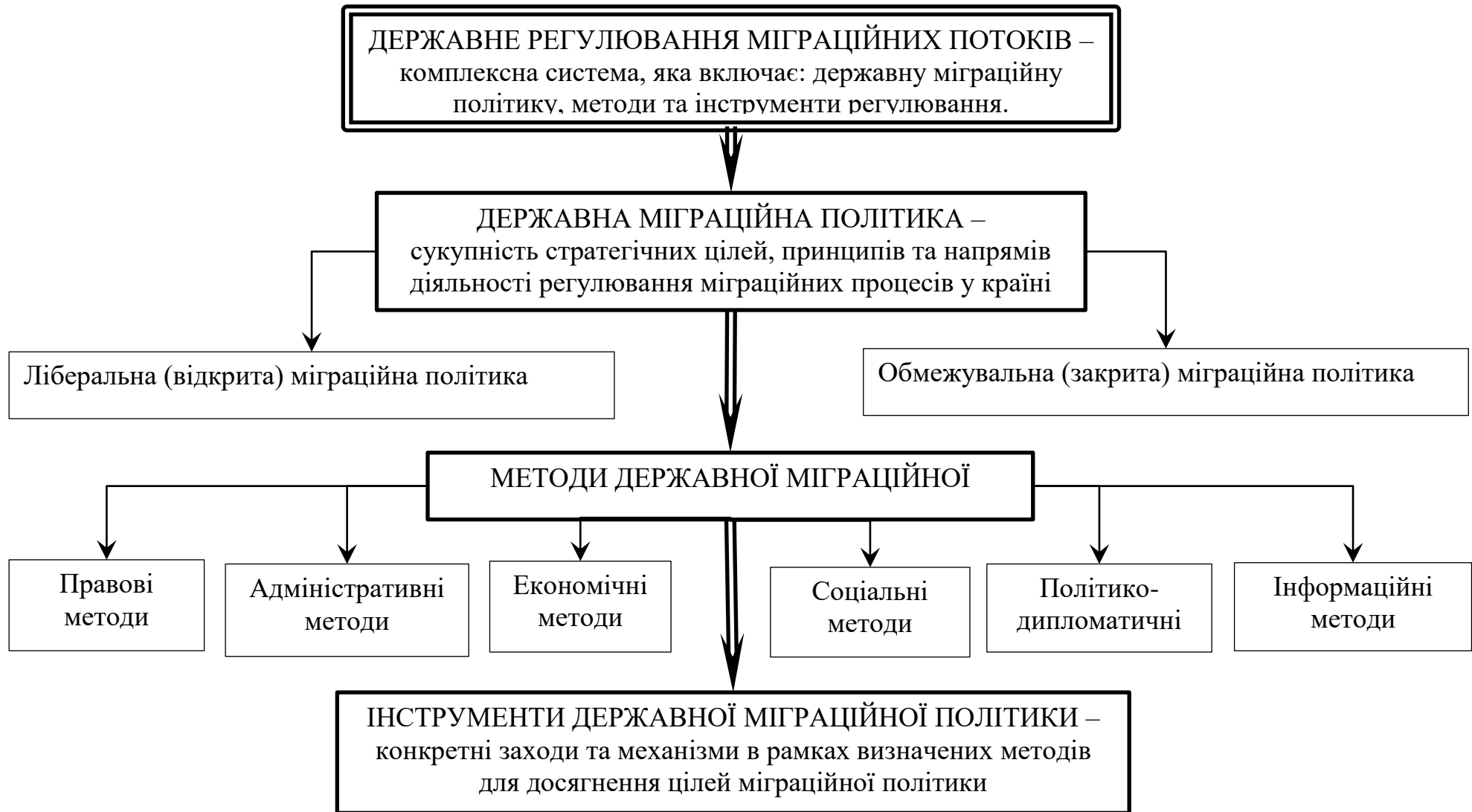

Рисунок 1.2 - Державний механізм регулювання міграційних потоків

Джерело: складено автором на підставі джерел [28, 32, 33]

Основна мета міграційної політики полягає в управлінні міграційними потоками таким чином, щоб:

- забезпечити економічне зростання наприклад, шляхом залучення кваліфікованої робочої сили;
- гарантувати національну безпеку контролюючи нелегальну міграцію;
- захищати права мігрантів та корінного населення регулюючи їхній статус, доступ до соціальних послуг;
- підтримувати демографічний баланс, наприклад, компенсуючи низьку народжуваність трудовою міграцією;
- забезпечення національної безпеки та боротьба з нелегальною міграцією;
- покращення соціальної адаптації та інтеграції мігрантів;
- підтримка міжнародних зобов'язань у сфері захисту прав людини [32].

Зрозуміло, що державна політика у цій сфері не є статичною – вона адаптується до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, відповідаючи на виклики сучасності. Наприклад, у країнах із високим рівнем еміграції політика може бути спрямована на створення сприятливих умов для повернення трудових мігрантів або на підтримку зв'язків із діаспорою. Водночас держави, що приймають значну кількість іммігрантів, акцентують увагу на заходах, пов'язаних із інтеграцією мігрантів, контролем за нелегальним перетином кордонів та розробкою механізмів соціального забезпечення.

Державна міграційна політика спрямована на створення балансу між економічними, соціальними та національними інтересами країни й гуманітарними аспектами захисту мігрантів.

Залежно від цілей, пріоритетів та методів регулювання виділяють кілька типів міграційної політики:

1. Ліберальна (відкрита) міграційна політика
  - держава активно заохочує в'їзд мігрантів.

- мінімальні бар'єри для імміграції (наприклад, Канада, Німеччина, США у певні періоди).

- Стимулювання припливу кваліфікованих спеціалістів та інвесторів [32].

2. Обмежувальна (закрита) міграційна політика

- жорсткий контроль за в'їздом та перебуванням мігрантів.

- запровадження квот, суворих візових вимог, депортація нелегальних мігрантів (приклади — Японія, Саудівська Аравія, Угорщина) [32].

3. Демографічно орієнтована політика

- спрямована на вирішення проблем старіння населення та нестачі робочої сили.

- запровадження програм переселення, спрощення набуття громадянства для певних груп (приклади — програми репатріації в Ізраїлі, залучення фахівців до Німеччини) [32].

4. Політика тимчасової трудової міграції

- країна залучає мігрантів на обмежений термін (сезонні робітники, контрактники).

- часто використовується у країнах із розвиненим сільським господарством чи будівельною галуззю (програми в ОАЕ, США) [32].

5. Політика мультикультуралізму та інтеграції

- держава вживає заходів для включення мігрантів у суспільство, створюючи умови для їхньої адаптації.

- включає програми з вивчення мови, доступ до медицини, освіти, ринку праці (приклади — Канада, Швеція, Франція) [32].

6. Політика репатріації

- спрямована на повернення співвітчизників, біженців або депортованих громадян.

- держава може надавати матеріальну допомогу або спрощені процедури повернення (програми переселення євреїв до Ізраїлю) [32].

Таким чином, державна міграційна політика є комплексом заходів, спрямованих на регулювання міграційних процесів в інтересах держави та суспільства. Вона може бути ліберальною або обмежувальною, орієнтованою на демографічні потреби, трудову міграцію або інтеграцію. Вибір політики залежить від економічної ситуації, демографічних викликів та національних пріоритетів країни.

Важливо зазначити, що реалізація державної політики регулювання міграційних потоків неможлива без застосування відповідних методів та інструментів, які є практичними засобами її впровадження.

Методи державного регулювання міграційних процесів — це сукупність засобів, прийомів, які використовує держава для управління міграційними потоками, контролю за переселенням населення, забезпечення правового статусу мігрантів та інтеграції їх у суспільство [33].

Методи та інструменти державного регулювання міграційних процесів – це взаємопов'язані, але різні поняття, які використовуються у процесі управління міграційними потоками.

Методи – це загальні підходи та принципи, які визначають, як саме держава здійснює регулювання міграційних потоків. Вони задають стратегічний напрям .

Інструменти – це конкретні засоби, за допомогою яких реалізуються методи. Вони є більш практичними механізмами впливу [33].

Наприклад, до адміністративно-правових методів належать інструменти: закони, постанови, візові вимоги, депортаційні механізми. До економічних методів належать інструменти: державні субсидії, податкові пільги, фінансові виплати мігрантам.

Таким чином, методи – це загальні підходи як саме регулюється міграція. Інструменти – це конкретні засоби (що саме використовується для реалізації методів). Наприклад, методом може бути адміністративний контроль за міграційними потоками, а інструментом – система біометричного контролю на кордоні.

Загалом методи державного регулювання міграції можна поділити на такі основні групи:

Правові методи - ці методи передбачають розробку та впровадження законодавчих актів, що регламентують в'їзд, перебування та виїзд мігрантів, а також визначають їхні права та обов'язки.

Адміністративні заходи спрямовані на контроль за переміщенням осіб через державні кордони та дотриманням міграційного законодавства.

Економічні методи - економічне регулювання міграції передбачає використання фінансових стимулів і санкцій для управління міграційними потоками.

Соціальні заходи спрямовані на інтеграцію мігрантів у суспільство та створення сприятливих умов для їхнього адаптаційного процесу.

Політико-дипломатичні методи – це міжнародні угоди, співпраця з міжнародними організаціями [28, 32, 33].

Кожна група методів включає до себе декілька різних інструментів. Таблиця 1.2 наочно відображає основні групи методів та їхні інструменти у сфері державного регулювання міграційних процесів.

Таким чином, державне регулювання міграційних процесів є комплексним явищем, що охоплює як загальні механізми управління міграцією, так і конкретні стратегічні напрями, які відображаються у державній політиці. Остання, своєю чергою, реалізується через систему методів і інструментів, які дають змогу ефективно впливати на динаміку міграційних потоків та забезпечувати оптимальний баланс між інтересами держави, суспільства і самих мігрантів. Впровадження збалансованої міграційної політики дозволяє країнам ефективно управляти міграційними потоками, мінімізувати ризики, пов'язані з нелегальною міграцією, та використовувати потенціал мігрантів для подальшого розвитку суспільства.

Таблиця 1.2 – Методи та інструменти державного регулювання міграції

Група методів	Основні інструменти
Правові методи	<ul style="list-style-type: none"> - Закони про імміграцію та еміграцію - Нормативно-правове забезпечення міграційної політики - Регламенти щодо надання громадянства та статусу біженця - Міжнародні договори та угоди у сфері міграції - Квотування та ліцензування трудової міграції
Адміністративні методи	<ul style="list-style-type: none"> - Візова політика та міграційні квоти - Встановлення візового та паспортного контролю - Контроль за нелегальною міграцією через правоохоронні органи - Функціонування державних міграційних служб
Економічні методи	<ul style="list-style-type: none"> - Податкові пільги та субсидії для легальних мігрантів - Стимулювання трудової міграції через програми залучення кваліфікованих кадрів - Державні програми з інтеграції мігрантів у ринок праці - Запровадження штрафів за нелегальне працевлаштування мігрантів - Стимулювання повернення емігрантів через фінансову підтримку
Соціальні методи	<ul style="list-style-type: none"> - Освітні програми для мігрантів та їхніх дітей - Програми адаптації та інтеграції мігрантів - Курси з вивчення державної мови - Медичне та соціальне забезпечення - Підтримка міжнародних зобов'язань у сфері захисту прав людини
Політико-дипломатичні методи	<ul style="list-style-type: none"> - Міжнародна співпраця у сфері міграції - Укладення міжурядових угод щодо трудової міграції - Співпраця з міжнародними організаціями (ООН, МОМ, ЄС)
Інформаційні методи	<ul style="list-style-type: none"> - Проведення інформаційних кампаній про права та обов'язки мігрантів - Формування суспільної думки щодо міграції - Використання аналітичних даних для прогнозування міграційних потоків

Джерело: складено автором на підставі джерел [28, 32, 33].

1.2. Методи аналізу міграційних потоків

Для аналізу міграційних потоків використовуються різні показники, що дозволяють оцінити масштаби, динаміку та структуру міграції. Вони допомагають виявити тенденції та спрогнозувати майбутні зміни у міграційних процесах. Основні з них:

1. Абсолютні показники – показники які відображають загальну чисельність мігрантів та їхній вплив на демографічну ситуацію. До цієї групи показників відноситься:

– Кількість мігрантів (M) – загальна чисельність осіб, які виїхали або прибули за певний період часу.

$$M = I + E \quad (1.1)$$

Де:

M – загальна кількість мігрантів ;

I – кількість іммігрантів (осіб, які прибули до країни або регіону);

E – кількість емігрантів (осіб, які виїхали з країни або регіону).

– Чистий міграційний приріст (сальдо міграції, S) – різниця між кількістю іммігрантів (I) та емігрантів (E):

$$S = I - E \quad (1.2)$$

Де:

S – чистий міграційний приріст (сальдо міграції);

I – кількість іммігрантів (осіб, які прибули до країни або регіону);

E – кількість емігрантів (осіб, які виїхали з країни або регіону).

2. Відносні показники – ці показники дозволяють порівнювати міграційні процеси між різними країнами або регіонами:

– Коефіцієнт імміграції (K_i) – кількість прибулих на 1000 осіб населення:

$$K_i = \frac{I}{N} * 100\% \quad (1.3)$$

Де:

K_i – коефіцієнт імміграції;

I – кількість іммігрантів;

N – загальна чисельність населення.

– Коефіцієнт еміграції (K_e) – кількість вибулих на 1000 осіб населення:

$$K_e = \frac{(I-E)}{N} * 100\% \quad (1.4)$$

Де:

K_e – коефіцієнт еміграції;

E – кількість емігрантів;

N – загальна чисельність населення.

3. Структурні показники – вони характеризують склад мігрантів за різними критеріями:

– Вікова структура – частка окремих вікових груп (дітей, молоді, працездатного населення та осіб похилого віку) серед мігрантів.

$$V_i = \frac{M_i}{M} * 100\% \quad (1.5)$$

Де:

V_i – частка мігрантів вікової групи i (наприклад, 0-14 років, 15-64 роки, 65+ років);

M_i – кількість мігрантів вікової групи i ;

M – загальна кількість мігрантів.

- Частка чоловіків серед мігрантів:

$$Sm = \frac{Mm}{M} * 100\% \quad (1.6)$$

Де:

Sm – частка чоловіків серед мігрантів;

Mm – кількість чоловіків-мігрантів;

M – загальна кількість мігрантів;

- Частка жінок серед мігрантів:

$$Sf = \frac{Mf}{M} * 100\% \quad (1.7)$$

Де:

Sf – частка жінок серед мігрантів;

Mf – кількість жінок-мігрантів;

M – загальна кількість мігрантів;

- Статеве співвідношення мігрантів (Коефіцієнт маскулінності):

$$Ks = \frac{Mm}{Mf} * 100\% \quad (1.8)$$

Де:

Ks – коефіцієнт;

Mm – кількість чоловіків-мігрантів;

Mf – кількість жінок-мігрантів.

- Географічна структура – розподіл мігрантів за країнами або регіонами походження чи прибуття.

$$Gi = \frac{Mgi}{M} * 100\% \quad (1.9)$$

Де:

G_i – частка мігрантів із країни або регіону i ;

Mgi – кількість мігрантів із країни або регіону i ;

M – загальна кількість мігрантів.

4. Динамічні показники

Відображають зміни у міграційних потоках у часі.

– Темпи міграційного приросту (T_{mp}) – темп зміни чисельності мігрантів за певний період:

$$T_{mp} = \frac{M_t - M_{(t-1)}}{M} * 100\% \quad (1.10)$$

Де:

T_{mp} – темпи міграційного приросту;

M_t – кількість мігрантів у поточному році;

M_{t-1} – кількість мігрантів у попередньому році.

– Міграційні тренди – довгострокові тенденції змін міграційних потоків, які виявляються шляхом аналізу даних за кілька років.

Ці показники дозволяють комплексно оцінити масштаби та наслідки міграції, а також використовуються для розробки державної міграційної політики.

РОЗДІЛ 2

ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ МІГРАЦІЙНИМИ ПОТОКАМИ В УКРАЇНІ

2.1. Дослідження системи державного управління міграційних потоків в Україні

У межах систем управління міграційними потоками протікає управлінський процес, між учасниками якого розподілено функції та завдання управління. З цієї позиції система управління міграційними потоками – це форма розподілу і кооперації управлінської діяльності.

Організаційна структура державного управління міграційними потоками є складною системою взаємодії різних органів влади, що функціонують на різних рівнях управління. Завдяки ефективному розподілу функцій між цими органами досягається контрольованість та регульованість міграційних процесів, що сприяє економічному розвитку країни.

Перший рівень управління охоплює найвищі органи державної влади, які мають ключове значення у формуванні та реалізації міграційної політики. До цих органів належать Президент України, Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України, які, взаємодіючи між собою, забезпечують стабільність і цілісність міграційної політики країни [14].

Президент України, як глава держави, виконує важливі функції у контексті міграційної політики. Визначаючи стратегічні напрямки, він формулює основні пріоритети, що враховують як внутрішні, так і зовнішні виклики [31]. Це дозволяє забезпечити узгодженість у підходах до управління міграційними процесами. Окрім того, Президент має право вносити законодавчі ініціативи, які стосуються регулювання міграційних процесів. Ці ініціативи можуть охоплювати питання легалізації, визначення правового статусу мігрантів, а також встановлення співпраці з міжнародними організаціями.

Таблиця 2.1 – Рівні управління та функції органів державного управління міграційними потоками

Рівень управління	Державний орган	Функція
Перший рівень управління	Президент України	Визначає стратегічні напрями державної політики у сфері міграції, затверджує законодавчі ініціативи, що стосуються регулювання міграційних процесів.
	Верховна Рада України	Формує законодавчу базу з питань міграції, приймає відповідні закони та нормативні акти.
	Кабінет Міністрів України	Визначає механізми реалізації міграційної політики, координує діяльність виконавчих органів у сфері міграції.
Другий рівень управління	Міністерство внутрішніх справ України (МВС)	Контролює виконання міграційної політики, забезпечує правопорядок у питаннях імміграції та еміграції.
	Державна міграційна служба України (ДМС)	Здійснює реєстрацію мігрантів, оформлення дозволів на проживання, надання громадянства та притулку.
	Державна прикордонна служба України	Контролює перетин кордону, запобігає нелегальній міграції, реалізує заходи прикордонного контролю.
	Міністерство закордонних справ України (МЗС)	Організовує дипломатичні відносини у сфері міграційної політики, оформлює візи та документи для іноземців.
Третій рівень управління	Обласні та районні органи ДМС	Реалізують державну політику на регіональному рівні, здійснюють облік мігрантів, оформлення документів та надання статусу біженця.
	Органи місцевого самоврядування	Підтримують інтеграцію мігрантів, надають соціальну допомогу та сприяють працевлаштуванню.

Джерело: складено автором на підставі джерел [5, 6, 14, 21, 22]

Верховна Рада України, як однопалатний законодавчий орган, виконує свою важливу роль у регулюванні міграційних процесів через формування законодавчої бази. Парламент приймає закони та нормативні акти, що регулюють різні аспекти міграційної політики, визначаючи права і обов'язки мігрантів, а також механізми контролю за міграційними потоками. Важливо відзначити, що Верховна Рада також здійснює контроль за виконанням прийнятих законів, аналізує їх ефективність і в разі необхідності вносить зміни до законодавства, щоб покращити міграційні процеси в Україні [14].

Кабінет Міністрів України, як виконавчий орган, забезпечує реалізацію міграційної політики. Він визначає механізми реалізації цієї політики, розробляючи конкретні заходи та програми, що відповідають стратегічним напрямкам, які окреслює Президент. У цьому контексті Кабінет Міністрів координує діяльність виконавчих органів, що передбачає тісну співпрацю та обмін інформацією між різними структурами. Його завданням є також моніторинг і оцінка результатів заходів, спрямованих на управління міграційними процесами, а також корекція політики у разі потреби [14].

Таким чином, перший рівень державного регулювання міграційних процесів в Україні відіграє вирішальну роль у формуванні законодавчої та виконавчої основи для ефективного управління міграційними потоками. Синергія між Президентом, Верховною Радою та Кабінетом Міністрів забезпечує цілісний підхід до регулювання міграційної політики, що в свою чергу сприяє стабільності та розвитку країни в цілому.

Другий рівень державного регулювання міграційних процесів в Україні є надзвичайно важливим елементом у системі управління міграційними потоками. На цьому рівні діють різноманітні органи, які, виконуючи свої функції, забезпечують реалізацію міграційної політики на практиці. Як правило, цей рівень управління включає Міністерство внутрішніх справ України (МВС), Державну міграційну службу України (ДМС), Державну прикордонну службу та Міністерство закордонних справ України (МЗС) [5, 6, 21, 22].

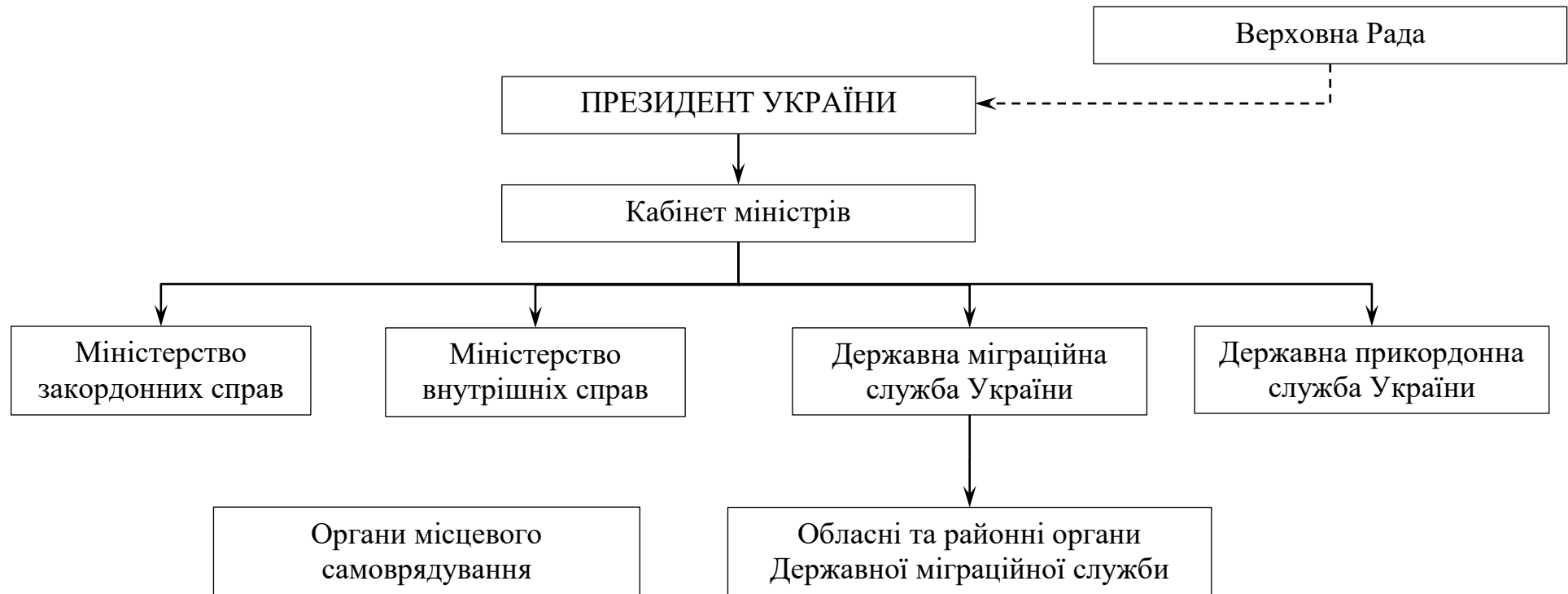

Рисунок 2.1 – Організаційна структура регулювання міграційних потоків в Україні

Джерело: складено автором на підставі джерел [5, 6, 14, 21, 22]

Міністерство внутрішніх справ України виконує ключову роль у контролі за дотриманням міграційної політики та забезпеченням правопорядку. Це відомство відповідає за багато аспектів, пов'язаних з імміграцією та еміграцією, що, безумовно, є критично важливим у сучасних умовах. Зокрема, МВС контролює виконання міграційної політики, координуючи діяльність різних підрозділів, що займаються цими питаннями [21].

Крім того, важливо підкреслити, що МВС забезпечує правопорядок у питаннях міграції, сприяючи дотриманню прав людини та законності. Це передбачає не лише контроль за дотриманням норм законодавства, але й активне реагування на порушення прав мігрантів. Міністерство організує розслідування випадків порушень, а також реалізує заходи, спрямовані на боротьбу з незаконною міграцією.

Наступним важливим органом, що виконує функції на другому рівні управління, є Державна міграційна служба України. ДМС, безумовно, є ключовим елементом у системі управління міграційними процесами, адже саме ця служба здійснює реєстрацію мігрантів, оформлення дозволів на проживання, а також надання громадянства та притулку [5].

Важливо зазначити, що ДМС виконує надзвичайно важливу функцію реєстрації осіб, які в'їжджають в Україну з метою проживання. Це дозволяє не лише контролювати міграційні потоки, а й забезпечувати правову визначеність для мігрантів. Що стосується оформлення дозволів на проживання, то ця процедура також має свої особливості. ДМС відповідає за видачу та анулювання дозволів на тимчасове та постійне проживання в Україні, враховуючи всі вимоги законодавства, що, безумовно, є важливим аспектом у забезпеченні легальності перебування іноземців в Україні.

Додатково слід згадати про функцію надання притулку. ДМС займається розглядом заяв на отримання статусу біженця, що є вкрай актуальним у світлі сучасних міграційних викликів. Таким чином, Державна міграційна служба

виступає не лише виконавчим органом, а й важливим гравцем у забезпеченні прав і свобод мігрантів.

Перейдемо до ще одного важливого органу, а саме до Державної прикордонної служби України. Ця служба виконує важливу роль у забезпеченні безпеки державного кордону, що, безумовно, є невід'ємною частиною міграційної політики. Основні функції Державної прикордонної служби зосереджуються на контролі перетину кордону та запобіганні нелегальній міграції [6].

Отже, прикордонна служба організовує контроль за в'їздом та виїздом осіб, що передбачає ретельну перевірку документів. У цьому контексті варто відзначити, що служба проводить заходи, спрямовані на запобігання незаконному перетину кордону, виявляючи та затримуючи осіб, які намагаються потрапити до України або виїхати з неї нелегально. Таким чином, Державна прикордонна служба виступає надійним бар'єром у системі управління міграційними процесами.

Останнім, але не менш важливим органом на цьому рівні є Міністерство закордонних справ України. Це відомство має суттєвий вплив на формування зовнішньої політики у сфері міграції. Міністерство закордонних справ організовує дипломатичні відносини з іншими державами в питаннях, пов'язаних з міграційною політикою, що є необхідним для успішної інтеграції України у світовий простір [22].

Важливо зазначити, що МЗС також відповідає за оформлення віз для іноземців. Цей процес включає не лише видачу віз, а й оформлення інших документів, що стосуються в'їзду та перебування іноземців на території України. Такі дії, безумовно, сприяють розвитку міжнародного співробітництва та покращенню іміджу України на світовій арені.

Отже, підсумовуючи вище викладене, можна стверджувати, що другий рівень державного регулювання міграційних процесів в Україні складається з органів, кожен з яких має свої специфічні функції та завдання. Міністерство внутрішніх справ, Державна міграційна служба, Державна прикордонна

служба та Міністерство закордонних справ України взаємодіють між собою, забезпечуючи комплексний підхід до управління міграційними процесами. Це, у свою чергу, сприяє стабільності, безпеці та правовій визначеності в сфері міграції, що є надзвичайно важливим для соціально-економічного розвитку України.

Третій рівень державного регулювання міграційних процесів в Україні є важливим компонентом у системі управління, оскільки він безпосередньо впливає на реалізацію державної політики в контексті міграції на регіональному та місцевому рівнях. На цьому рівні функціонують обласні та районні органи Державної міграційної служби (ДМС), а також органи місцевого самоврядування, які виконують специфічні завдання, спрямовані на облік, підтримку та інтеграцію мігрантів.

По-перше, обласні та районні органи ДМС відіграють ключову роль у реалізації державної політики міграції на регіональному рівні. Важливо підкреслити, що ці органи здійснюють облік мігрантів, що є критично важливим для ведення статистики та моніторингу міграційних потоків. Завдяки цій діяльності, державні органи мають змогу отримувати актуальну інформацію про кількість та категорії мігрантів, що дозволяє своєчасно реагувати на зміни в міграційній ситуації.

Крім того, обласні та районні органи ДМС здійснюють оформлення документів для мігрантів, таких як дозволи на проживання, а також статусу біженця. Ця функція є надзвичайно важливою, оскільки забезпечує легалізацію перебування іноземців в Україні та гарантує їм відповідні права та соціальні гарантії. При цьому, варто зазначити, що процес оформлення документів часто супроводжується необхідністю вивчення індивідуальних обставин кожного мігранта, що вимагає професійного підходу та дотримання принципів справедливості і гуманності.

На третьому рівні також важливу роль відіграють органи місцевого самоврядування. Ці органи, зокрема, забезпечують підтримку інтеграції мігрантів у місцеві громади. Вони відповідають за реалізацію соціальних

програм, спрямованих на допомогу мігрантам у процесі адаптації до нового середовища. Це включає надання інформації про права та обов'язки мігрантів, а також доступ до соціальних послуг.

Слід також зазначити, що органи місцевого самоврядування беруть участь у наданні соціальної допомоги мігрантам, що особливо актуально для вразливих категорій, таких як біженці та особи, які шукають притулок. У цьому контексті, соціальна допомога може включати фінансову підтримку, доступ до медичних послуг, а також освітніх і культурних програм.

Крім того, органи місцевого самоврядування активно сприяють працевлаштуванню мігрантів. Вони співпрацюють з роботодавцями та освітніми установами для створення можливостей для навчання і підвищення кваліфікації, що дозволяє мігрантам легше інтегруватися на ринку праці. Ця діяльність не лише сприяє економічному розвитку регіону, але й покращує соціальну згуртованість.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, третій рівень державного регулювання міграційних процесів в Україні представлений обласними та районними органами ДМС і органами місцевого самоврядування. Вони виконують важливі функції, що стосуються обліку, легалізації та інтеграції мігрантів, забезпечуючи реалізацію державної політики на регіональному рівні.

Таким чином, державне регулювання міграційних потоків в Україні є складним і багаторівневим процесом, що базується на законодавчій основі, роботі спеціалізованих державних установ і впровадженні сучасних технологічних рішень для контролю за міграцією. У зв'язку з інтеграційними прагненнями України до Європейського Союзу, ця система постійно вдосконалюється відповідно до міжнародних стандартів. Зокрема, особлива увага приділяється питанням безвізового режиму з ЄС, гармонізації міграційної політики з європейськими нормами, а також захисту прав мігрантів та біженців відповідно до міжнародного права.

2.2. Аналіз сучасного стану міграційних потоків в Україні

Міграція українців у період з 2022 по 2024 роки стала важливим соціально-економічним явищем, що суттєво вплинуло як на саму Україну, так і на країни, що приймають мігрантів. Міграційні процеси в Україні за період 2022–2024 років зумовлені насамперед повномасштабною війною, руйнуванням інфраструктури, економічною кризою та зміною демографічної структури населення. Війна в Україні спричинила два масштабні міграційні потоки:

- зовнішню еміграцію – мільйони українців були змушені залишити країну у пошуках безпеки, створивши один із найбільших потоків біженців у сучасній історії.

- внутрішню міграцію – водночас значна частина населення перемістилася всередині України, рятуючись від бойових дій та окупації, що призвело до безпрецедентного зростання кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

У цьому підрозділі ми розглядаємо зміни міграційної ситуації, а також аналізуємо основні причини, напрями та наслідки міграції українців у зазначений період.

Аналізуючи динаміку міграційних процесів, можна зазначити, що найбільший потік еміграції спостерігався на початку 2022 року, що, безумовно, пов'язано із загостренням військового конфлікту (таблиця 2.2).

За даними Міжнародної організації з міграції (ІОМ), у 2022 році близько 6,5 мільйонів українців залишили країну, що стало наслідком масового переміщення населення. У 2023 році кількість емігрантів стабілізувалася на рівні 150–200 тис. осіб щомісяця, що свідчить про часткове повернення громадян на батьківщину та стабілізацію їхнього становища за кордоном. У 2024 році кількість мігрантів продовжує зменшуватися, проте залишається значний потік трудової міграції, особливо серед молоді та спеціалістів.

Таблиця 2.2 – Кількість емігрантів з України у 2022–2024 рр. [4, 36]

КРАЇНА	2022	2023	2024
Польща	2000000	1650000	1350000
Німеччина	900000	700000	600000
Румунія	500000	400000	250000
Угорщина	350000	250000	175000
Словаччина	250000	175000	125000
Італія	800000	600000	500000
Чехія	600000	500000	400000
Канада	250000	175000	125000
Велика Британія	175000	125000	100000
Іспанія	175000	125000	100000
Франція	125000	100000	80000
Австрія	125000	100000	80000
США	125000	100000	80000
Разом	6100000	4900000	3700000

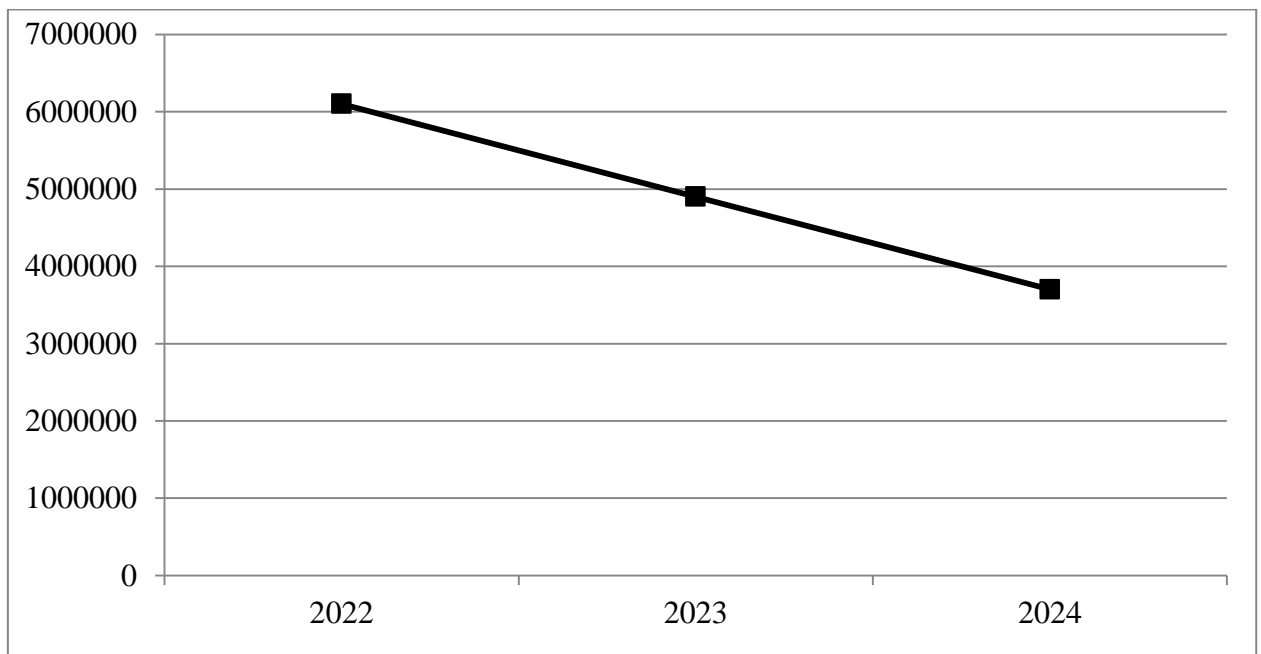

Рисунок 2.2 – Кількість емігрантів з України у 2022–2024 рр.

Джерело: складено автором на підставі власних розрахунків.

Протягом зазначеного періоду виділяються кілька країн, які стали основними напрямками для українських мігрантів. Серед них: Польща, Німеччина, Італія, Чехія та Канада. Ці країни приваблювали українців завдяки географічній близькості, історичним зв'язкам, можливості працевлаштування та навчання.

Польща посідає перше місце серед країн, куди мігрували українці у 2022–2024 роках. Протягом цього періоду кількість українців у Польщі зменшилася з 2 мільйонів у 2022 році до 1,35 мільйона у 2024 році. Німеччина також залишалася важливим напрямом для мігрантів, хоча її показники знизилися з 900 тис. осіб у 2022 році до 600 тис. у 2024 році. Також значну кількість українців приймали Італія, Чехія, Румунія, Угорщина та Словаччина, що пояснюється економічними можливостями та географічним розташуванням.

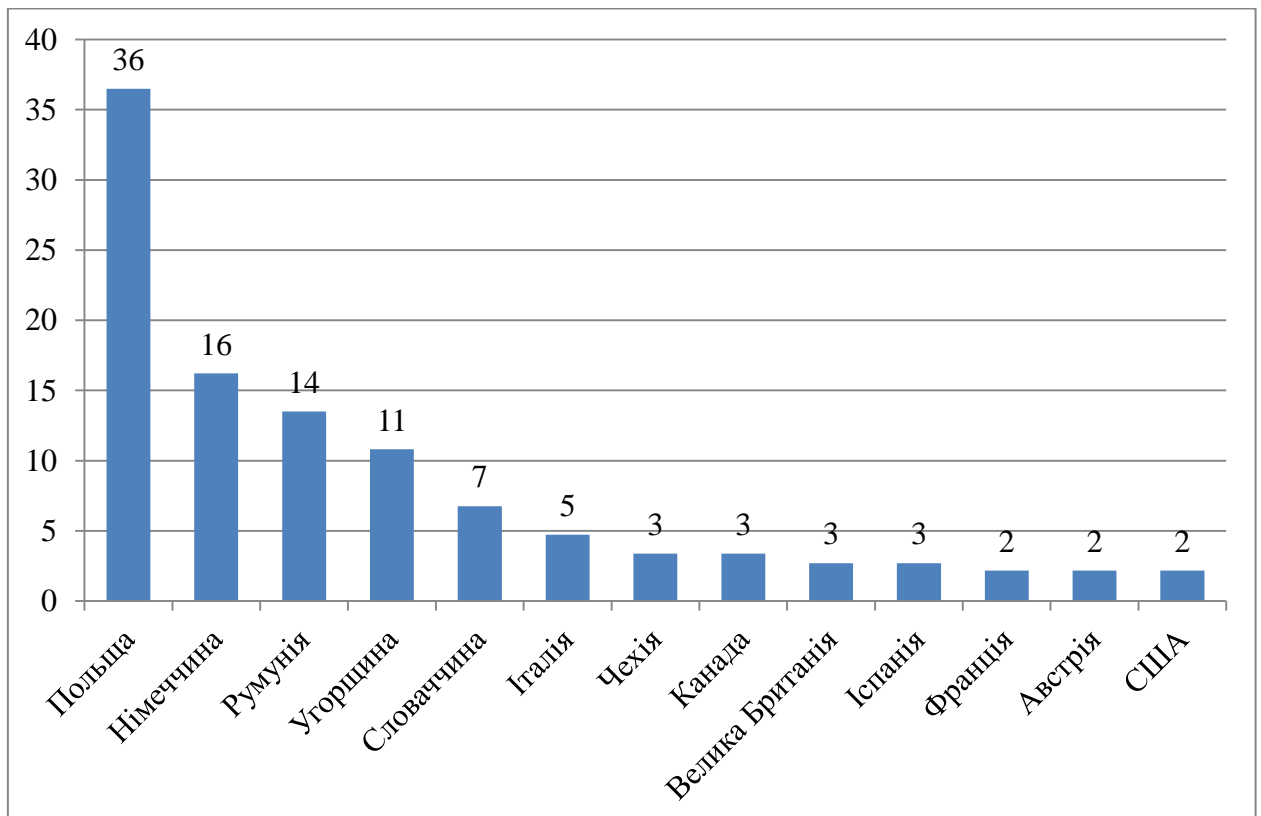

Рисунок 2.3 – Структура зовнішньої міграції (еміграції) українців у період 2022–2024 рр., %.

Джерело: складено автором на підставі власних розрахунків.

Основні фактори, що обумовили міграційні потоки в Україні протягом 2022–2024 років:

- Військовий конфлікт – ця причина відіграла ключову роль на початковому етапі міграції, змусивши мільйони українців шукати прихисток за кордоном.

- Трудова міграція – після стабілізації ситуації у деяких регіонах України трудова міграція стала головним фактором, що спонукав людей залишати країну.

- Сімейна міграція – возз'єднання сімей за межами України також сприяло тривалому перебуванню мігрантів у приймаючих країнах.

Аналізуючи характер міграції українців у цей період, можна видокремити кілька її основних видів:

- Вимушена міграція – характерна для 2022 року, коли відбувалося масове переселення через початок військових дій.

- Трудова міграція – у 2023–2024 роках цей тип міграції переважав, і багато українців знаходили роботу за кордоном, навіть попри покращення ситуації в Україні.

- Постійна міграція – деякі мігранти, отримавши дозвіл на проживання або громадянство, розглядають можливість довгострокового перебування за кордоном.

Масштабні міграційні процеси мали суттєвий вплив як на Україну, так і на країни, які приймали біженців та трудових мігрантів. В Україні наслідки можна охарактеризувати наступним чином:

- Зменшення робочої сили – що ускладнює відновлення економіки, особливо у сільських районах.

- Збільшення грошових переказів – що частково компенсувало економічні втрати.

- Зміни у демографічній ситуації – особливо помітні у східних і центральних регіонах України.

Аналізуючи динаміку внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні за період з 2022 по 2024 рік, необхідно звернути увагу на низку ключових аспектів, які дозволяють глибше зрозуміти процеси міграції населення всередині країни. Важливо зазначити, що внутрішнє переміщення осіб є складним і багатограним явищем, зумовленим як військовими діями, так і соціально-економічними факторами. У цьому контексті розглянемо основні тенденції зміни чисельності ВПО, а також проаналізуємо особливості їхнього розподілу за регіонами.

Таблиця 2.3 – Динаміка і структура ВПО за період 2022 – 2024 років [4, 36].

Регіон	Травень 2022	2022		2023		2024	
		кількість	%	кількість	%	кількість	%
Київ і область		1 000 000	22	800 000	21	750 000	21
Львівська область		600 000	13	500 000	13	480 000	13
Дніпропетровська область		500 000	11	450 000	12	430 000	12
Харківська область		700 000	15	550 000	14	500 000	14
Одеська область		400 000	9	350 000	9	320 000	9
Закарпатська область		350 000	8	300 000	8	280 000	8
Вінницька область		300 000	7	270 000	7	250 000	7
Івано-Франківська область		280 000	6	260 000	7	240 000	7
Полтавська область		250 000	5	230 000	6	210 000	6
Чернівецька область		200 000	4	180 000	5	160 000	4
Всього в Україні	7 млн.	4 580 000	100	3 890 000	100	3 620 000	100

Насамперед варто підкреслити, що на початковому етапі повномасштабного вторгнення, у першій половині 2022 року, кількість внутрішніх переселенців досягла свого піку, становлячи близько 7 мільйонів осіб. Однак уже до кінця того ж року спостерігалася тенденція до зниження їхньої чисельності – цей показник скоротився до 4,85 мільйона осіб. Очевидно, цей процес був зумовлений поступовим поверненням частини населення до звільнених регіонів, а також адаптацією деяких переміщених осіб на нових місцях проживання. У 2023 році зниження чисельності ВПО продовжилося, і, за офіційними даними, у вересні їхня кількість становила приблизно 3,7 мільйона осіб. Проте, незважаючи на цю тенденцію, у 2024 році фіксується певна стабілізація ситуації – у серпні чисельність ВПО склала 3,67 мільйона осіб, однак уже в жовтні спостерігається зростання до 4,65 мільйона, що, ймовірно, пов'язано з новими викликами, які постали перед країною.

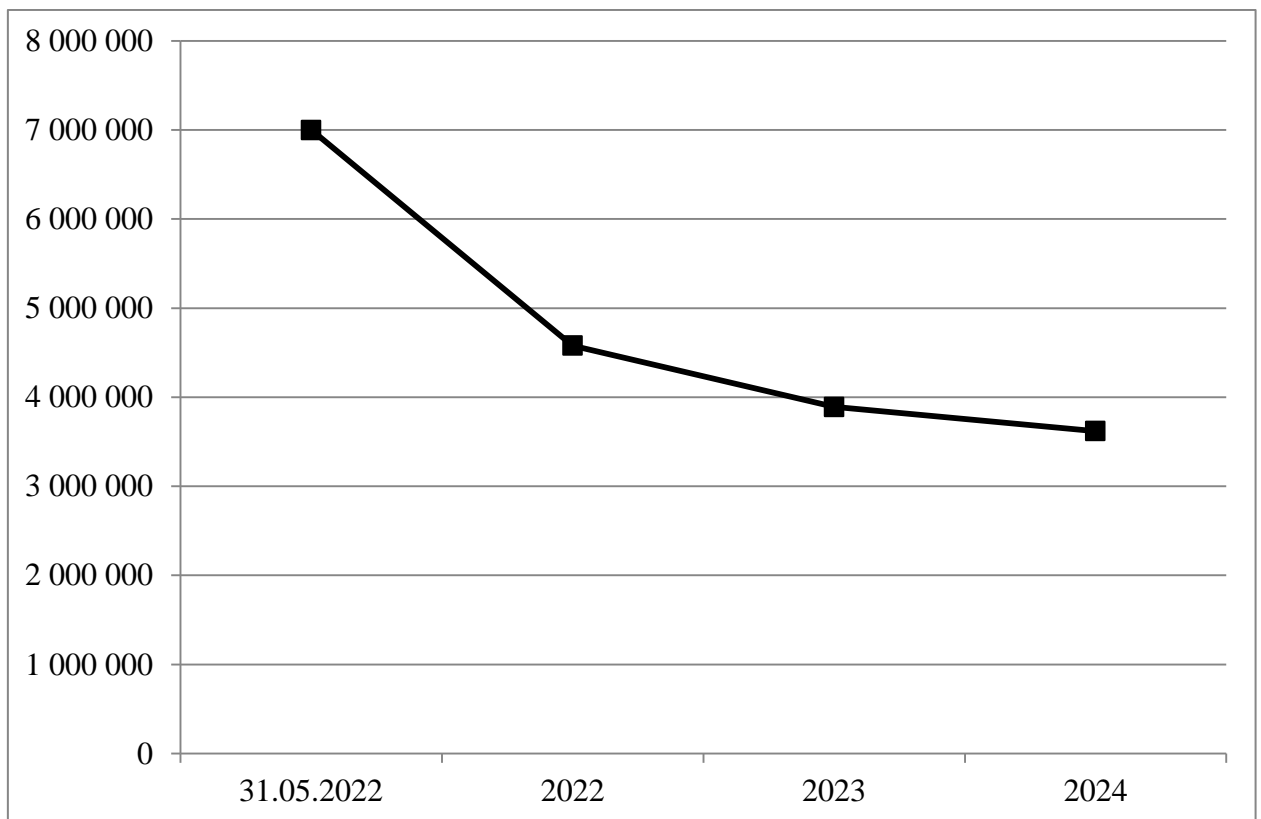

Рисунок 2.4 – Динаміка ВПО за період 2022 – 2024 рр.

Джерело: складено автором на підставі власних розрахунків.

Розглядаючи розподіл ВПО за регіонами, можна зазначити, що найбільша кількість переміщених осіб осідає у великих урбанізованих центрах, а також у відносно безпечних західних областях України. Так, найзначніша концентрація ВПО спостерігається у Києві та Київській області, де у 2022 році налічувалося близько 1 мільйона переселенців. Надалі цей показник поступово знижувався, досягнувши 800 тисяч у 2023 році та 750 тисяч у 2024 році. Подібні тенденції простежуються і у Львівській області, яка протягом усього періоду залишалася одним із ключових гуманітарних хабів: якщо у 2022 році тут перебувало близько 600 тисяч ВПО, то у 2023 році їхня чисельність зменшилася до 500 тисяч, а у 2024 – до 480 тисяч.

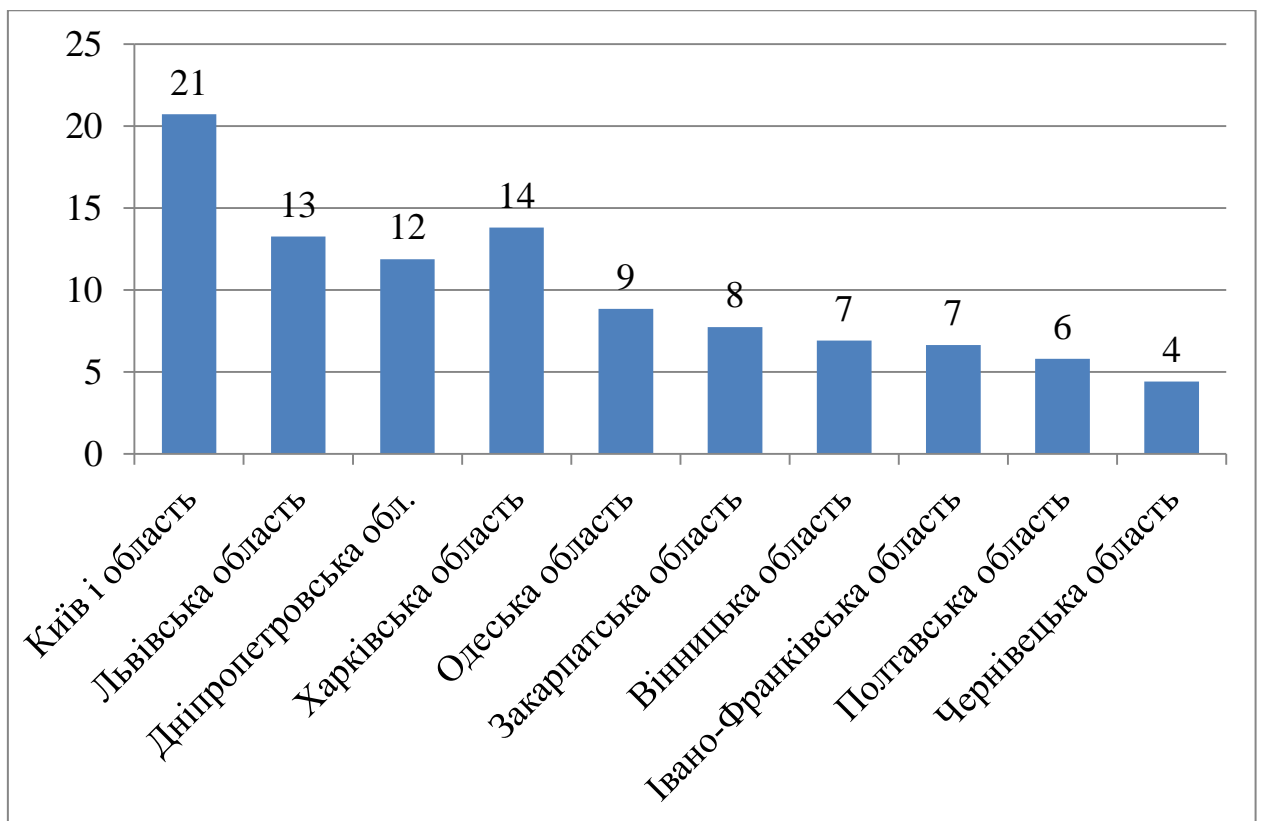

Рисунок 2.5 – Структура ВПО за період 2022 – 2024 рр.

Джерело: складено автором на підставі власних розрахунків.

Окрім цього, варто звернути увагу на регіони, які стали важливими транзитними та приймаючими центрами для переміщених осіб. Серед них можна виділити Дніпропетровську та Харківську області, які приймають значну кількість ВПО, переважно з південних і східних регіонів. У 2022 році

в Дніпропетровській області перебувало близько 500 тисяч переселенців, але з часом їхня чисельність зменшувалася – 450 тисяч у 2023 році та 430 тисяч у 2024 році. Аналогічна динаміка спостерігається у Харківській області, де у 2022 році кількість ВПО досягала 700 тисяч, але згодом поступово скоротилася до 550 тисяч у 2023 році та 500 тисяч у 2024 році.

Крім того, важливу роль у розміщенні внутрішніх переселенців відіграють західні та центральні області України, такі як Одеська, Закарпатська, Вінницька та Івано-Франківська. У цих регіонах протягом усього періоду зберігається значна чисельність ВПО, проте, як і в інших областях, спостерігається поступова тенденція до зниження. Так, в Одеській області у 2022 році проживало близько 400 тисяч ВПО, але згодом цей показник зменшився до 350 тисяч у 2023 році та до 320 тисяч у 2024 році.

Говорячи про можливі причини зменшення кількості ВПО, важливо враховувати кілька ключових факторів. По-перше, покращення ситуації в окремих регіонах сприяло поступовому поверненню населення до своїх домівок. По-друге, частина внутрішньо переміщених осіб могла адаптуватися до нових умов проживання та залишитися в приймаючих регіонах на постійній основі. По-третє, не можна виключати, що значна частина ВПО надалі емігрувала за межі України.

Таким чином, підсумовуючи проведений аналіз, доходимо до висновків:

1. Перш за все, з моменту початку повномасштабного вторгнення чисельність ВПО в Україні зазнала значних коливань: від різкого зростання у 2022 році до поступового зменшення у 2023 році та часткової стабілізації з тенденцією до нового зростання у 2024 році.

2. По-друге, найбільші міста та відносно безпечні регіони України залишаються основними центрами розміщення ВПО, при цьому динаміка їхньої чисельності варіюється залежно від рівня безпеки та соціальних умов.

3. Нарешті, подальший розвиток ситуації залежатиме від багатьох факторів, включаючи воєнну обстановку, темпи відновлення зруйнованих територій та заходи державної підтримки внутрішньо переміщених осіб.

2.3. Шляхи вдосконалення державного регулювання міграційних потоків в Україні

На сучасному етапі (2022–2024 рр.) Україна стикається з низкою масштабних викликів у сфері міграційної політики, які значною мірою визначаються двома ключовими процесами: масовою зовнішньою міграцією та масовою внутрішньою міграцією.

Зокрема, через воєнні дії понад 6 мільйонів українців були змушені виїхати за кордон, переважно до країн Європейського Союзу, що призвело до формування одного з найбільших міграційних криз у сучасній історії Європи. Виникають складнощі з їхньою довгостроковою інтеграцією у нові суспільства, збереженням зв'язків із Батьківщиною та створенням умов для потенційного повернення.

Водночас, близько 5 мільйонів людей стали внутрішньо переміщеними особами (ВПО), що створює значне навантаження на житлову, соціальну та економічну інфраструктуру держави.

Обидві категорії взаємопов'язані. Зовнішня міграція погіршує демографічну кризу, що ускладнює відновлення міст для повернення ВПО. Внутрішня міграція збільшує навантаження на економіку, знижуючи мотивацію зовнішніх мігрантів повертатися.

Саме ці два фундаментальні явища породжують широкий спектр інших проблем, що потребують комплексного підходу та системного вирішення.

I. Масова зовнішня міграція має далекосяжні наслідки для демографічного розвитку країни, її економічної стабільності та соціальної структури. Основні виклики, пов'язані із цим процесом, можна розподілити на кілька важливих аспектів [1, 23, 31]

1. Демографічна криза та економічні наслідки

Однією з найбільш серйозних загроз, які несе масовий виїзд українців за кордон, є стрімке скорочення чисельності працездатного населення. Особливо гострою є проблема втрати кваліфікованих фахівців у сферах ІТ,

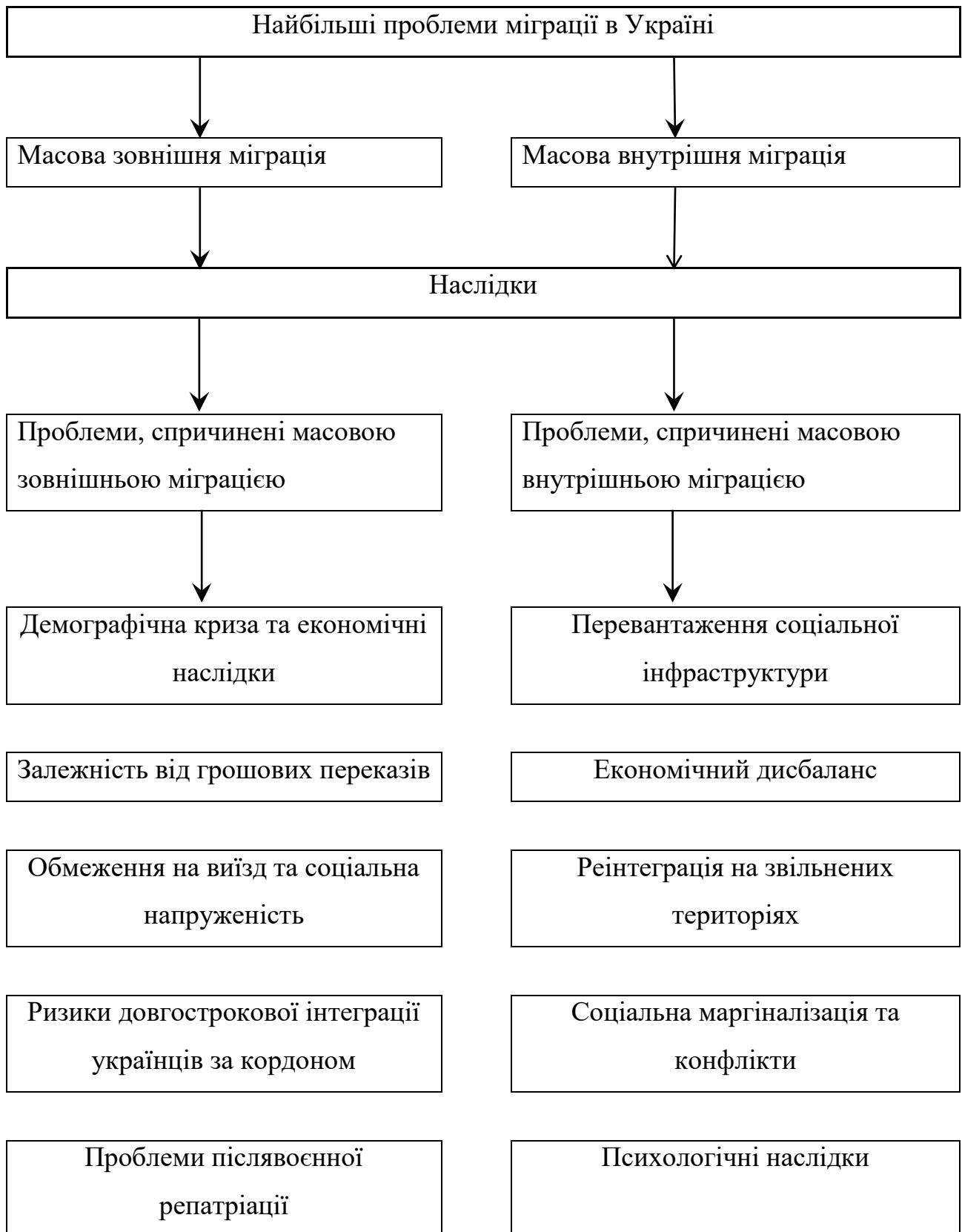

Рисунок 2.6 – Структура найбільших проблем міграції в Україні
Джерело: складено автором на підставі джерел [1, 23, 31]

медицини, інженерії та інших стратегічно важливих галузях. Це призводить до значного уповільнення процесів економічного відновлення, що особливо критично в умовах воєнного часу.

Крім того, депопуляція країни, спричинена як прямими людськими втратами, так і еміграцією, створює довгострокові ризики для розвитку України. Відновлення інфраструктури, економіки та соціальної сфери вимагає наявності трудових ресурсів, які через масову зовнішню міграцію можуть опинитися в дефіциті.

2. Залежність від грошових переказів.

Значна частина українських домогосподарств нині залежить від фінансової підтримки родичів, які виїхали за кордон. Частка грошових переказів у ВВП країни зросла до 15–20%, що, з одного боку, підтримує економіку, але з іншого – створює ризик її нестабільності у разі інтеграції українських мігрантів у приймаючі країни та їх поступового розриву економічних зв'язків із батьківщиною.

3. Обмеження на виїзд та соціальна напруженість

Воєнний стан вніс суттєві корективи у правила перетину кордону. Заборона на виїзд чоловіків призовного віку (18–60 років) створила низку проблем, зокрема, зростання нелегальної міграції, корупції на кордонах і соціальної напруги всередині країни. Частина суспільства вважає такі обмеження несправедливими, що спричиняє дискусії про рівність мобілізації та військового обов'язку.

4. Ризики довгострокової інтеграції українців за кордоном.

Тривале перебування за кордоном, особливо серед дітей та молоді, загрожує поступовою втратою зв'язку з Україною. Діти, які отримують освіту в інших країнах, можуть інтегруватися в нове середовище, що зменшить ймовірність їх повернення. Окрім того, чимало біженців стикаються з психологічними травмами та посттравматичним стресовим розладом (PTSD), що ускладнює їхню адаптацію та можливість повернення.

5. Проблеми післявоєнної репатріації.

Україні вже зараз потрібно розробляти ефективні програми повернення громадян, які включатимуть відновлення інфраструктури, податкові стимули, створення безпечних умов для проживання та роботи. Водночас існує конкуренція за українських спеціалістів з боку країн ЄС, де вони вже інтегрувалися у ринок праці.

II. Проблеми, спричинені масовою внутрішньою міграцією

Масова внутрішня міграція теж має наслідки для демографічного розвитку країни та призвела до значного навантаження на економічну, соціальну та управлінську системи країни. Основні виклики, пов'язані із цим процесом, можна розподілити на кілька важливих аспектів [1, 23, 31]:

1. Перевантаження соціальної інфраструктури.

Значна частина ВПО оселилася у західних регіонах та великих містах, що спричинило дефіцит житла, черги до лікарень, перевантаження шкіл і дитячих садків. Це ускладнює процес інтеграції ВПО в нові громади та викликає соціальну напругу.

2. Економічний дисбаланс.

Різке зростання населення в окремих регіонах призвело до зростання безробіття через обмежену кількість робочих місць. Місцеві бюджети, які не розраховані на таке навантаження, часто не можуть забезпечити необхідний рівень соціального забезпечення.

3. Реінтеграція на звільнених територіях.

Багато внутрішньо переміщених осіб хочуть повернутися додому, але зруйнована інфраструктура, нестача робочих місць і відсутність належних умов для життя ускладнюють цей процес. Якщо процес відновлення триватиме надто довго, багато людей можуть ухвалити рішення залишитися в інших регіонах.

4. Соціальна маргіналізація та конфлікти.

Конкуренція за обмежені ресурси та робочі місця між місцевими жителями та ВПО може призвести до зростання соціальної напруги.

Особливо вразливими є внутрішньо переміщені особи, які оселилися у сільській місцевості без доступу до достатньої підтримки.

5. Психологічні наслідки.

Травми війни, розрив соціальних зв'язків, втрата звичного способу життя та невизначеність майбутнього можуть призвести до психологічних проблем серед ВПО, що потребує масштабної психосоціальної підтримки.

Масштабні виклики у сфері міграційної політики, потребують системного вирішення за допомогою ефективних методів державного регулювання. Відповідно, ключовим завданням держави є розробка комплексної політики, спрямованої як на мінімізацію негативних наслідків міграції, так і на створення умов для повернення громадян та їх успішної інтеграції.

У зв'язку з тим, що в Україні спостерігається дві основні міграційні проблеми – внутрішня та зовнішня міграція, зусилля держави вирішенню цих проблем теж повинно мати два напрями.

I. Заходи державного регулювання для вирішення проблем, спричинених масовою зовнішньою міграцією

Одним із пріоритетних напрямів державної політики має стати створення стимулів для повернення громадян, які виїхали за кордон. Це можливо через:

1. Запровадження державних програм підтримки повернення мігрантів для подолання демографічної кризи та економічних наслідків. Зокрема через податкові пільги, субсидії на житло та гранти для започаткування власної справи.

2. Стимулювання інвестиції з боку українців, які працюють за кордоном, у національні економічні проєкти для зменшення залежності економіки від грошових переказів з-за кордону. Держава може сприяти цьому шляхом створення спеціальних фінансових інструментів, таких як облігації або пільгові умови для бізнесу, який засновують українці-репатріанти.

3. Розробка більш гнучкої системи виїзду громадян у воєнний час, яка враховуватиме як потреби оборони, так і економічні фактори. Зокрема, можливим варіантом є запровадження механізму тимчасових виїздів для підприємців, спеціалістів критично важливих галузей та студентів, що дозволить мінімізувати негативні наслідки для економіки та суспільства.

4. Впровадження освітніх, культурних та соціальних програми, що сприятимуть збереженню національної ідентичності для збереження зв'язку з українцями, які перебувають за кордоном. Держава може підтримувати українські школи за кордоном, створювати онлайн-платформи для навчання українською мовою та заохочувати студентів до повернення шляхом надання стипендій та грантів.

5. Проблеми післявоєнної репатріації. Для успішного повернення громадян необхідно створити сприятливі умови, зокрема відновлювати інфраструктуру, забезпечувати безпеку та створювати економічні можливості. Доцільним є впровадження державних програм з відновлення житла, доступне житло, податкових стимулів для бізнесу та надання фінансової підтримки репатріантам. Запровадити державні програми підтримки повернення, які включатимуть, фінансові стимули та створення умов для роботи

II. Заходи для вирішення проблем, спричинених масовою внутрішньою міграцією

Щодо внутрішньо переміщених осіб, державна політика має бути спрямована на їх соціальну інтеграцію та забезпечення умов для повернення до рідних регіонів. Основними кроками є:

1. Розвиток соціальної інфраструктури. З метою розвантаження соціальної сфери у регіонах з високою концентрацією ВПО необхідно будувати нове житло, збільшувати фінансування шкіл, лікарень та інших закладів соціального забезпечення. Важливим напрямом також є цифровізація послуг, що дозволить ефективніше надавати підтримку.

Рисунок 2.7 – Шляхи вдосконалення державного регулювання міграційних потоків в Україні

Джерело: складено автором на підставі джерел [1, 23, 31]

2. Балансування ринку праці. Для розширення можливостей працевлаштування ВПО необхідно стимулювати розвиток бізнесу, особливо у сферах, що потребують значної кількості працівників. Впровадження програм професійного навчання та перекваліфікації дозволить переміщеним особам швидше знайти роботу та забезпечити собі гідний рівень життя.

3. Реінтеграція на звільнених територіях. Для повернення ВПО на деокуповані території необхідно створити безпечні умови, включаючи розмінування, відновлення інфраструктури та забезпечення доступу до соціальних послуг. Держава також може запропонувати фінансові стимули для тих, хто готовий повернутися та відновлювати свої громади.

4. Запобігання соціальним конфліктам. Важливим завданням є зниження напруги між ВПО та місцевим населенням. Для цього необхідно проводити інформаційні кампанії, залучати громадян до спільних ініціатив та забезпечувати рівний доступ до всіх державних послуг.

5. Психологічна підтримка. Травматичний досвід війни та вимушеного переселення вимагає посиленої уваги до психологічної реабілітації. Держава має забезпечити доступ до кваліфікованої психологічної допомоги, організовувати програми соціальної адаптації та підтримки для постраждалих громадян.

Розв'язання проблем, спричинених масовою зовнішньою та внутрішньою міграцією, потребує комплексного та стратегічного підходу. Лише скоординовані дії держави, спрямовані на стимулювання повернення громадян, підтримку ВПО та створення сприятливих умов для розвитку, дозволять Україні подолати виклики, зумовлені сучасною міграційною кризою. Ефективна державна міграційна політика стане запорукою стабільного економічного та соціального розвитку країни в майбутньому.

ВИСНОВКИ

1. Теоретичне дослідження свідчить, що міграція – це процес переміщення людей через кордони держав або в межах країни з метою постійного чи тимчасового проживання, роботи, навчання або інших причин. Міграція включає до себе два процеси:

– еміграцію – це процес залишення країни свого постійного проживання з метою тривалого або постійного переселення до іншої держави.

– імміграція – це процес в'їзду осіб до певної країни з метою тривалого або постійного проживання.

2. З поняттям «міграція» тісно пов'язане поняття «міграційні потоки». Міграційний потік – це сукупність мігрантів, які переміщуються у певному напрямку в межах визначеного періоду часу. Міграція є індивідуальне явище, а міграційні потоки це масове явище.

3. Державне управління міграційних потоків – це діяльність органів державної влади, спрямована на управління процесами переміщення населення. Державне управління реалізується через державний механізм регулювання міграційних потоків, який включає три основні компоненти:

– державну міграційну політику - це сукупність стратегічних цілей, принципів та напрямів діяльності держави, спрямованих на регулювання міграційних процесів у країні.

– методи державного управління міграційних потоків — це загальні заходи, які визначають, як саме держава здійснює регулювання міграційних потоків

– інструменти державного регулювання міграційних потоків – це конкретні засоби, за допомогою яких реалізуються методи.

4. Методи державного регулювання міграційних потоків поділяються на:

- адміністративно-правові методи – це контроль за дотриманням міграційного законодавства, реєстрація мігрантів, видача дозволів на проживання та працевлаштування;

- економічні методи – включають створення стимулів для повернення трудових мігрантів, фінансову підтримку переселенців;

- соціальні методи - передбачають програми адаптації, інтеграції та соціальної підтримки мігрантів.

5. Система державного регулювання міграційних потоків в Україні має трирівневу структуру:

- Загальнодержавний рівень – Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство внутрішніх справ України, Державна міграційна служба України, Державна прикордонна служба України.

- Регіональний рівень – обласні державні адміністрації, підрозділи Державної міграційної служби.

- Місцевий рівень – органи територіальних громад, місцеві соціальні служби та центри зайнятості.

6. Основні тенденції та одночасно проблемами міграції в Україні спричинені військовими діями та включають:

- високий рівень зовнішньої міграції призводить до втрати трудових ресурсів, зниження економічного потенціалу країни та демографічної кризи. За даними Міжнародної організації з міграції (ІОМ), у 2022 році близько 6,5 мільйонів українців залишили країну

- внутрішня міграція, зокрема вимушене переселення, створює навантаження на соціальну інфраструктуру, ринок праці та житловий сектор.

7. Враховуючи масштаби зовнішньої та внутрішньої міграції, необхідний комплексний підхід до вирішення міграційних проблем, пов'язаних із переміщенням населення.

8. Для зниження негативних наслідків зовнішньої міграції держава може застосувати такі заходи:

- Спрощення умов ведення бізнесу та створення сприятливого інвестиційного клімату для повернення мігрантів.

- Програми підтримки українських громад за кордоном та створення умов для їх повернення.

- Удосконалення системи міжнародних угод про соціальний захист українських трудових мігрантів.

9. Для вирішення проблем внутрішньої міграції держава застосовує наступні заходи:

- Надання соціальної підтримки внутрішньо переміщеним особам (ВПО), зокрема житлових субсидій, виплат та допомоги в працевлаштуванні.

- Інвестування у розбудову соціальної інфраструктури в регіонах, які приймають значну кількість переселенців.

- Розробка державних програм інтеграції ВПО в економіку та соціальне середовище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Весельська Л. А. Вдосконалення державного управління масовими міждержавними та міжрегіональними міграційними процесами // *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 9. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1123>.
2. Весельська Л. А. Поняття міграція та міграційний процес у сучасних наукових концепціях // *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2018. Т. 29 (68), № 1. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/1_2018/4.pdf.
3. Гриценко Г.П. Стратегії регулювання міграції в контексті євроінтеграції України // *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2022. № 3. С. 45-57.
4. Державна міграційна служба України. Аналіз міграційних потоків в Україні (2014–2023 рр.). Київ: ДМСУ, 2023. 98 с.
5. Державна міграційна служба України. Офіційний веб-портал ДМСУ. URL: <https://dmsu.gov.ua> (дата звернення: 15.02.2025).
6. Державна прикордонна служба України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ДПСУ. URL: <https://dpsu.gov.ua>. Дата звернення: 15.10.2023.
7. Державна служба статистики України. Міграційні потоки в Україні: аналітичний звіт (2023 р.). URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 15.02.2025).
8. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» № 3671-VI від 8 липня 2011 р. // *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 13. Ст. 89. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>
9. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» № 3671-VI від 8 липня 2011 р. // *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 13. Ст. 89. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>

10. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» № 3773-VI від 22 вересня 2011 р. // *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19-20. Ст. 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
11. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» № 3773-VI від 22 вересня 2011 р. // *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19-20. Ст. 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
12. Іващук І. О., Стахова Н. В., Живко М. А. Міжнародні міграційні процеси : навч. посіб. / І. О. Іващук, Н. В. Стахова, М. А. Живко. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 204 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45203/1/%D0%92%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%BA%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>.
13. Ковальчук В.Р. Міграційна політика в умовах воєнного стану: виклики та рішення // *Стратегічні пріоритети*. 2022. № 2. С. 60-73.
14. Конституція України: офіційний текст: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.] // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 140. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
15. Кулініч М.О. Вимушена міграція в умовах гібридної війни: український контекст. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. 150 с.
16. Лимар В. В., Продан М. П. Аналіз міграційних потоків з України до ЄС // *Економіка і організація управління*. 2020. № 3 (39). С. 133-143. DOI: [10.31558/2307-2318.2020.3.12](https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.3.12).
17. Лібанова Е.М. (ред.) Демографічні та міграційні процеси в Україні: наслідки та прогнози. Київ: Інститут демографії НАН України, 2021. 320с.
18. Ляшко М. Сучасні виклики міграційних процесів та їх аналіз // *Геополітичні пріоритети України: зб. наук. пр.* 2023. Вип. 2 (31). С. 139-147. DOI: [10.24144/2078-1431.2023.2\(31\).139-147](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2023.2(31).139-147).

19. Малиновська О.А. Міграційні процеси в Україні: виклики та управління. Київ: НІСД, 2019. 256 с.
20. Міжнародна організація з міграції (МОМ). Дослідження міграційних трендів в Україні (2022–2023 рр.). Київ: Представництво МОМ в Україні. URL: <https://www.iom.int> (дата звернення: 15.02.2025).
21. Міністерство внутрішніх справ України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт МВС України. URL: <https://mvs.gov.ua>. Дата звернення: 15.10.2023.
22. Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт МЗС України. URL: <https://mfa.gov.ua>. Дата звернення: 15.10.2023.
23. Мульська О. П., Сорочак О. З. Удосконалення політики регулювання міграційних процесів в умовах соціально-економічної нестабільності: інституціональний підхід // *Innovation and Sustainability*. 2023. № 2. С. 18-30. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.2.18.30>.
24. Новіченко А. В. Основні підходи до розуміння поняття «міграція» [Електронний ресурс]. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/17_05_2019/pdf/74.pdf.
25. Паніото М.І., Шевченко О.В. Сучасна міграційна політика України: теорія та практика. Харків: Вид-во ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2020. 184 с.
26. Панченко І. В., Паращук А. С. Аналіз міграційних процесів в Україні: державний та регіональний аспекти // *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-92>.
27. Савчук О.В. Вплив військового конфлікту на внутрішньо переміщених осіб: соціально-економічні аспекти // *Український соціум*. 2023. № 1. С. 78-92.
28. Свидрук І. І., Коцупей В. М. Державне регулювання міграційних процесів в Україні: концептуально-прикладні характеристики // *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-13>.

29. Світовий банк – дані про міграцію. Офіційний сайт. URL: <https://data.worldbank.org> (дата звернення: 15.02.2025).
30. Указ Президента України «Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року» № 231/2021 від 10 червня 2021 року: // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021>
31. Указ Президента України «Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року» № 231/2021 від 10 червня 2021 року: // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021>
32. Шапоренко О. І. Державна міграційна політика: шляхи регулювання та принципи // *Право та державне управління*. 2019. № 2 (35), т. 2. С. 252-257. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2-2.36>.
33. Шапоренко О. І. Механізми державного регулювання зовнішньої трудової міграції // *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2019. № 2 (54). С. 119-125. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-119-125>.
34. Як повернути українців з-за кордону: свіже дослідження та аналіз демографів щодо міграції. // *Телеграф*. URL: <https://telegraf.com.ua/ukraina/2023-12-15/5822644-yak-povernuti-ukraintsiv-z-za-kordonu> (дата звернення: 15.02.2025).
35. Eurostat (статистика Євросоюзу). Офіційний сайт. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main> (дата звернення: 15.02.2025).
36. Eurostat (статистика Євросоюзу). Офіційний сайт. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main> (дата звернення: 15.02.2025).